

Снежанка Генчева / Snezhanka Gencheva

ПЕСЕН И АРХИВЕН ДОКУМЕНТ
ЗА ГОСПОЖА МАЛТИЦА ОТ ТЪРНОВО

A Song and an Archival Document about Lady
Maltitsa from Tarnovo

Abstract: Lady Maltitsa was among the most famous people in Veliko Tarnovo before the Liberation in 1878, the owner of an elite restaurant garden in its surroundings. She was considered close to the Ottomans, but there are reports that she helped the Bulgarian Revival revolutionaries. Until now, it was believed that there were no documents about her participation in the fight for national independence. This study reviews the earlier publications on her; two archival documents are presented and examined that show different sides of her controversial personality. One of the documents contains a folk song that mentions Maltitsa. The other one, which has not been made public so far, is a draft of a letter to her and her husband, written in Vidin Prison, asking for help.

Keywords: Maltitsa; Veliko Tarnovo; Bulgarian Revival; revolutionary committee; Stefan Stambolov; Vasil Levski.

През 70-те години на XIX век известността на Малтица е емблематична за В. Търново. Във въстъпителната част на повестта „Маминото детенце“ след възторжената възхвала на гюловата ракия, отличителна за Казанлък, Любен Каравелов изброява с какво се славят други градове и споменава Търново с хановите и Малтичкината песен¹.

Коя е Малтица? Красива жена, кръчмарка, певица, танцьорка, помагачка на търновските революционери от Възраждането, а също и персонаж в няколко песни, в една повест, в два романа и в един филм. Както приживе, така и след смъртта ѝ е одумвана от едни и възхвалявана от други, а интересът към нейната личност избухва периодично.

През 1900 г. излизат двата тома на Филип Стоянов [Симидов], посветени на „Прочутия Филип Тотю войвода“, написани „по личния разказ и забележките на войводата“. В тях на няколко места става дума за пътя през Мармарлия, за чешмата там, а също и за „Малтицината фабрика“, без да се казва каквото и да е друго за нейната собственичка². Веднъж се споменава и пътеката встрани от този път, по която е минал Левски³.

Основната достигнала до нас информация за Малтица дължим на няколко публикации от 30-те и 40-те години на XX век.

През 1936 г. търновски вестник отпечатва статията на художника учител Димитър Багрилов, „Музиката в Търново в навечерието на Освобождението ни 1875–1876 година“, посветена основно на музикално-певческия род на Хаджи-Стояновите. Авторът е съвременник на хората, за които разказва по свои спомени. Той пише, че Хаджи-Стояновите сформират единствения по онова време смесен струнен оркестър в Търново, ръководен от най-стария сред тях – Никола х. Стоянов, а участниците в него не само свирели майсторски, но и пеят с хубави гласове както български, така и турски мелодии и песни в зависимост от публиката. А и създават нови, които оркестърът винаги изпълнявал за първи път на обществено място по време на празник – предимно на „Малтицината бахча“, увековечена в специална песен⁴:

*Къде ще кондиса Пашата?
На Малтица в бахчата
под бял-червен трендафил
до пембе от карамфил –
там ще седи Пашата
на дебели шалтета,
бяло сладко ядеше,
праскова ракия пиеше
и на Малтица думаше...*

По-нататък Багрилов оставя описание на очевидец: „Тази бахча беше до Мармарлийската чешма, прочута и днес със своята студена вода. Всред големи сенчести дървета бе построено двуетажесно здание. Стаите в горния етаж бяха наредени с миндери, а долния етаж бе с маза и салон с маси за лошо време. Наоколо имаше доста голяма добре разпределена с маси между туфери цветя градина, в която бе направен и воден басейн, за да се изстудяват от студените води на Мармарлия, отведени дотам, разни шишета, пълни с вино и ракии...

Тук оркестърът на Хаджи Стояновите разнасяше своите ориенталски и български мелодии в зависимост от посетителите и настроението им.“⁵

Малко по-късно в обширна статия в друг вестник, посветена на „всички търновци, паднали по бранните поля за Родината“, краеведът Иван Йорданов също разказва за лозята край старопрестолния град и за техните забележителности. През Възраждането там се намират около 300 големи вили⁶, наричани тогава от търновци *колиби*, а известната чешма⁷, облицована с мраморни плочи, дава името на цялата местност. Към времето на публикацията нейната вода се използва от бирената фабрика на братя Хаджи-Славчеви за производство на пиво⁸. През 1936 г. на стотина метра източно от Мармарлия още стои вехта вече сграда – известната на търновци *Малтичкина колиба*, притежание тогава на същата фирма. Авторът споменава, че нейната предишна собственичка е родом от Дебелец и я описва явно повече по разкази на други хора. Споменава

и струнния оркестър на Никола х. Стоянов, веселил там отбраната клиента, както и това, че „Малтичкината „бахча“⁹ е съществувала и след Освобождението, за да изчезне заедно със своята господарка.“¹⁰

Няколко години по-късно излиза повестта „Шпионинът“ на родения през 1865 г. в Търново журналист Тодор Янков [Недялков], чийто главен герой е известна, знакова за града през втората половина на XIX в. личност – Иван-съ¹¹, високопоставен османски служител в града преди Освобождението, но също така симпатизант и помагач на революционерите¹². Сред другите персонажи е и Малтица, показана в светлината на революционния кипнеж. Текстът утвърждава, че известно време събранията на търновския революционен комитет „...стават на втория етаж в колибата... на познатата на търновци както със съмнителна нравственост и наклонност към турците търновка Малтица... тогава на около петдесетгодишна възраст жена.... И когато по-еше тя с извънредна щедрост гостите си и ги забавляваше с пение и игра, на горния етаж в голямата ѝ колиба заседаваше търновският революционен комитет“¹³. По-нататък тя е представена като доверен човек и на Васил Левски, когото не само посреща в колибата си, но на когото предава и важни сведения. В диалог между Малтица и председателя на комитета¹⁴ между другото се казва:

„– За светото народно дело е всичко простено... Ами мене не презират ли всички, не ме ли хулят като него [Иван ага-съ – Сн. Г.]?... и аз минавам най-предана приятелка на турците... Без това... не бих могла да бъда полезна на делото, заради което толкова много младежи са си турили главите в торбата...

– Наистина, како Малтицо, вярно казваш, но пък голяма полза принасяш на делото. Ние, революционерите, знаем всичко; ще дойде ден, когато и тия, що те хулят, ще узнаят и те това и ще те благославят...“¹⁵.

Но този ден така и не идва до края на живота на известната търновка – тя не е в списъците на поборниците и няма държавна пенсия след Освобождението; не получава признание и в спомените на революционерите.

Отзив за повестта на Янков, споменава, че „е описана и цяла галерия портрети на живи лица от преди Освободителната война, някои от които дори са посочени с истинските си имена“¹⁶.

В статия от 1942 г., посветена на търновските жени, участнички в борбата за освобождение, е отделен един абзац и за Малтица. В него накратко се предава разказаното по-рано от И. Йорданов и се отбелязва името на Стефан Стамболов сред революционерите, заседавали в нейното заведение¹⁷.

В края на 1968 и в началото на 1969 г. в списание „Наша родина“¹⁸ и в рускоезичното му съответствие „Огни Болгарии“¹⁹ излиза статия с големина едва половин редакционна колонка, която представя Малтица като една от безстрашните търновски жени – *укривателки на въстаници и съгледвачки, която уведомява комитетските хора за плановете на турците*, които научава в своето заведение. Статията повтаря вече известното за заседанията на търновския

революционен комитет на втория етаж на колибата на Малтица и допълва, че тя е поддържала връзка с Христо Караминков-Бунито, Христо Иванов-Подвързача [Големия – Сн. Г.] и други революционери от възрожденско Търново, на които предава полезна за народното дело информация. Накрая съобщава: „Малтица умряла след Освобождението, не е известно точно кога и къде. Умряла презряна от обществото като безнравствена жена. Нейното име, героичното ѝ дело едва сега придобиват истинското си значение“. Под текста е поместена снимка на Малтичкината колиба, без да е посочено кой е авторът и кога е снимано.

В публикация от 1976 г. Пенка Ибришимова поставя Малтица сред най-известните като укривателки на революционери търновци²⁰.

През 1980 г. излиза от печат романът на Лиляна Михайлова „Грехът на Малтица“²¹, провокиран от кратката статия на Панайот Дончев. Определен е от критиката като исторически, бързо набира популярност и се налага второто му издаване²², а скоро след това, през 1985 г., БНТ снима и показва филм със същото заглавие по сценарий на Л. Михайлова²³. Тя признава, че вдъхновението за създаването на романа идва от посочената статия и още: „Обикнах Малтица, търсих други писани неща за нея, но нищо не можях да намеря... Давже в книгата аз никъде не споменавам, че действието става в Търново, а просто в един български град...“²⁴. Последното показва ясно, че само името на нейната героиня и идеята за участие в революционната борба са пряко свързани с личността на известната някога търновка, всичко друго е плод на въображението и писателското майсторство на авторката.

Справочник от 1985 г. включва сред бележитите търновци от Възраждането и Малтица. Статията за нея представя накратко известното от по-ранните публикации, като добавя, че героичното ѝ дело „не е оценено от съвременниците ѝ, дори и от тези, които след Освобождението пишат мемоарите си“²⁵.

Малтица се появява за кратко и в биографичния роман на Лъчезар Георгиев, посветен на родения в Търново Сава Пенев Рашев – член на революционния комитет в града, съратник на Левски и Ботев четник. Тя е посочена сред комитетските помагачи веднага след майката на Христо Караминков. Казва се, че в кръчмата си посреща високопоставени турски чиновници и чужденци: „Каквото чуеше, тутакси известяваше Книговезеца или Христо Караминков. Случваше се комитетът да се събира в голямата стая на горния етаж, която имаше таен изход. Иначе между турци и българи Малтица минаваше за лека жена“²⁶. По-нататък на същата страница се споменава и познанството между Сава Рашев и Малтица.

Последните засега известни ми публикации за Малтица са няколко идентични като съдържание страници в две книги на Иван Радев²⁷. Авторът е изключително критичен към писаното по-рано за нея и смята, че интересът към търновската кръчмарка се дължи до голяма степен на романа на Михайлова и на практика създава един новосъграждан мит около името ѝ²⁸. Той е категоричен, че в подобни случаи „митът“ прониква там, където изобщо липсват

автентични свидетелства за живот и дело, но обществото се нуждае от варианта „леката жена като мъченик за свободата“²⁹. Радев не спестява грозния епитет, даден от търновци на Малтица, както и пълната липса на автентичен пласт и документална основа в романа на Михайлова³⁰. След това прави критичен обзор на писаното за Малтица от Йорданов, Багрилов, Кулелиев, Янков и Драганова, като подчертава липсата на каквито и да е документи, които да свидетелстват за ролята на Малтица в освободителните борби през Възраждането. Приносен момент е публикуването на запис в кондиката на търновската църква „Св. Никола“: „1870... На 11 януари, неделя, венча се Костадин Стоянов и Малтица Станчова“³¹. Авторът приема поради редкостта на името, че той се отнася до кръчмарката Малтица, което му служи за основание да я назове по този начин и да постави това име като заглавие на статията: „Малтица Станчова“³². По-нататък Радев допуска, че Костадин Стоянов, вероятно е роднина на Никола х. Стоянов, и предполага, че кръчмата кафене в Мармарлия е семейно заведение³³.

Оказва се обаче, че за Малтица все пак има поне два документа от XIX век.

Първият от тях е от архива на Димитър Паничков и съдържа песен, която вече е публикувана заедно със записките на Паничков за породилата я случка. Текстът на песента представлява интерес от гледна точка на отразяването на историята във фолклора на българите. Появата на Малтица в песента е странна и изненадваща, а самото събитие се случва през 1847 г., според бележките на Паничков, който пише, че по традиция търновският митрополит получава от църковните учреждения в епархията си по едно агне за Великден или за Гергьовден. Новоназначеният митрополит Неофит, грък, обаче налага да му дават и второ агне – за Петровден, което предизвиква гнева на църковните люде. Когато заптиетата, изпратени от него да приберат лептата, отиват в Лясковския манастир „Св. св. Петър и Павел“, те получили твърд отказ от игумена Максим, който им казал: „Не може да даваме в годината по две ягнета, защото овцата по едно ражда в година!“... сеизинът, по-лют и от кърджалия, почнал да бие калугерите и искал насила да вземе ягне. Тогава отец Максим позорно го изпъдил...“. Резултатът е, че: „...изловили калугерите и им ударили бой без кантар... Максим избягал чак в Галац“³⁴.

Историята обаче не приключва с това. Случката е впечатляваща и ражда песен, която Паничков записва цялата, като отбелязва, че „в Търново един свирач българин“³⁵ пееше тази песен:

*Владика прати сеизин
във Лясковския манастир
петровско ягне да проси
на владичица да го носи,
на тънка хубава Малтица³⁶,
владикува гургулица.*

Игумен ягне не дава,
 владиката се надява.
 Проводи турци забтии
 игумена да набие.
 Турци във манастир дойдоха
 и Максима си търсеха,
 и калугере мъчеха.
 Ох, ох, Максиме, голям зор,
 отче Максиме, голям зор,
 калугери курбан не коля[t],
 на свети Петра се молят:
 „Свети Петре, избави ни
 от лошо тегло и злини.
 Голям зор, Боже, от турци,
 по-голям пък и от гърци!...“³⁷.

Вторият документ се съхранява в архива на НБКМ и не е публикуван досега. Той е част от фонда на братята хаджи Иван и хаджи Богдан Хаджидимитриеви Богданови. Това, което се знае за тях, е от документите във фонда: че са родом от Пирдоп, агитатори и разпространители на протестантска литература, *арестувани (1867) по лъжливо обвинение и осъдени на 10 г. затвор; х. Богдан умира във Видинския затвор през 1870*³⁸. Един от тези документи е отбелязан като писмо „от Георги Теодоров до Николай и Малтица във Велико Търново във връзка със затварянето във Видинския затвор на х. Иван и х. Богдан Богданови и Хр. Хаджийорданов по лъжливи обвинения“³⁹. Той представлява изписан с различни почерци от двете страни син лист хартия, върху каквито е и част от кореспонденцията на двамата братя. Бил е прегънат на четири и в този вид явно е носен дълго време, защото има протриване по линиите на сгъването и в краищата. Текстът, който попада там, е или изтрит, или силно повреден и разчитането му е трудно или невъзможно. Върху сгънатия документ са правени допълнителни вписвания – над основния текст или перпендикулярно в празната част от листа. В горната половина на едната страна на листа под заглавие „Кратко обявление на затворж ны“ с черно мастило и красив, спокоен и четлив почерк се съдържа недовършен разказ за арестуването и патилата на братята⁴⁰. Отстрани, вдясно, в долната празна половина след сгъването перпендикулярно на посоката на редовете в основния текст е изписано: „Благопочтеннородны“^х. На гърба на същия лист, отново само в горната му половина, с много ситен и трудно четим поради тази причина и поради протриването почерк, със задрасквания и допълвания се намира самото писмо. Най-отгоре, в празното поле над основния текст, с друг почерк е написано в два реда:

ко копіе на любопит

любопитниттй ни събратія
 любопитниттй ни събратія

Под основния текст и малко над линията на сгъване на две, а поради това и силно протритото и трудно четимо, е името

Георги Теодоровъ Каса[-п? -бов? – Сн. Г.]

Самият текст е в 21 реда, като на няколко места има надредни допълвания⁴¹. След направена компютърна обработка на сканирания от НБКМ файл и увеличение може да се разчете следното, което предаваме в нормализиран правопис⁴²:

1. Благопочтеннородний г-не Николай, здравей о Йисуса Христа
2. с любезната ти съпруга г-жа кокона Малтица и сладчайшето ви чедо [Г.]
3. [Димитарчо] вседомовно в Търново
4. Подир нелицемерното ми в душа и сърце целователно поздравление наумих си, че имам чест
5. пред ваши честни благородия... добродете..., като несъмнено съм уверен... [в]... единородната ви братолу-
6. бива защита върху като мен подобни в най-неприятно положение⁴³ вам [верни] братя да им спомагате и то, ако не конечно за избавление,
7. барем до едно състояние, което е като за ваша милост твърде лесно и възможно. Ах, драги мои любими,
8. не й възможно чрез писмо да ви изразя многоскръбното и жалостно угнетение и бедствие, гдето съм пропаднал в...
9. тленната вечна мъка у Видинск[ия] таш к... това й от голямити си съвестни притеснения до тъмь...
10. [крайни] изумления, нъ като си въображавами ежеминутно любящ⁴⁴ от сърце любящите ми искренни съ.....
11. които с чистата [си] съвест добре знаят и ще явят за моята невинност, и от тая ми смисленна сове...
12. кажи.... добива духът ми уверителна жив... с несъмненна надежда, като ся предавам на вас в [бо-]
13. жията ви към мен добра воля. Затова... съотечественници реших с настоящето
14. приветствие да ви ся помола не като на чужди и непознати мене, нъ като на нам близни братя и верни съотече-
15. ственици, да метнете съжалителен поглед върху мен злощастния, ^{чрез настоящата ми жалба} ето с кървави сълзи припадам пред
16. ваше братолюбиво и... човеколюбие да прострете ръка за избавлението ми барем вънка [в казармите?] да
17. изляза в града. ... и да ида на... Защото ако не то, бъдете уверени за приятеля ви че скоро може да стане жертва на затвора...
18. тая помощ и милост по премного ви ся моля да заслужите туй най-похвално пред народа и свято пред бога
19. дело да ме извадите... от затвора в града да достоя останалото време на журнала си. Ако ли [мо-]

20. [ж]ете и друго йоще да ми слегчите нещо, мене принадлежи в... признателност, с която вечно щем...
21. ... И тъй, остаям докрай верен и незабравлен ваш

Георги Теодоровъ Каса[-п? -бов? – Сн. Г.]

В долния десен край на страницата, най-вероятно в сгънато положение, е написано с почерка от лицевата страна на документа, но завъртяно на 180° спрямо основния текст: „Жялостното ни скръбно по братя защо ...“

Въпреки че под писмото стои името Георги Теодоров, допускам, че то е писано от хаджи Иван х. Димитриев скоро след смъртта на брат му Богдан в тъмницата, поради следните наблюдения:

1. Почеркът изглежда като този в писмото до Екатерина Алдъова например, подписано от него: х. И. х. Д.⁴⁵.

2. Изразът „Здравейте, о Исуса Христа вседомовне/вседомовно“, използван обикновено в кореспонденцията на братята – напр. в писмата до баджанак им Атанас Георгиев⁴⁶, до Лулчо Д. Каблешков⁴⁷, до х. Павел в Пирдоп⁴⁸.

3. Други образувани по специфичен начин думи и изрази в подписани от братята писма, като например:

➤ *Подир нелицемерното ми целователно поздравление прихождам да ви представя сметките...*⁴⁹

➤ *Днес в съвестноцелователното ми от сърце братоприятелско поздравление прихождам да ви явя, че като се известих чрез посетителоприходящите ни съотечественици, които устно ни донесоха...*⁵⁰

4. Използването на 1 л., ед. ч. в жалбата молба за помощ, което е косвено свидетелство, че вторият от братята вече не е жив.

Не е изключено името Георги Теодоров да е условно и да е използвано за заблуда, в случай че написаното попадне у някого, който е различен от адресата. Самото писмо прилича повече на чернова. За настоящото изследване е важна информацията, която може да се извлече от текста и която се отнася до Малтица:

1. „Госпожа кокона Малтица“ в писмото несъмнено е същата търновка Малтица, за която, както беше посочено, някои твърдят, че подпомага в делото им българските революционери, а други не приемат казаното от тях поради липсата на документи, които да свидетелстват за това.

2. Нейният съпруг се казва Николай и това е меродавно след 1870 г. – времето на смъртта на х. Богдан Богданов.

3. Двамата имат едно дете, чието име най-вероятно е Димитър (г. Димитарчо в текста).

4. Те са достатъчно известни с възможностите и действията си в помощ на пострадали от турската власт българи, щом им пишат чак от Видинския затвор – и това за тях е лесно. Последното предполага добри позиции, връзки и лостове за влияние върху високопоставени османски служители.

Писмото на х. Иван Богданов до Николай и до съпругата му, „*госпожа кокона Малтица*“, е липсващото звено в разказа за Малтица от възрожденско Търново. То носи неподправения дух на една отминала епоха и е съвременен на известната търновка документ, който подкрепя косвено твърдението в публикациите на Багрилов, Йорданов, Кулелиев, Янков, основани на лични спомени и/или разкази на търновци, за участието на Малтица в националноосвободителното движение във втората половина на XIX век.

Песента и писмото от двата разглеждани архивни документа са съхранени във времето свидетелства, които показват по своеобразен начин различни страни на противоречивата личност на красивата търновка Малтица.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Каравелов, Л.** Маминото дете. – Знание 11/15.06.1875, с. 162. По-нататък публикациите, свързани с Малтица, се представят в хронологичен ред.

² **Симидов, Ф.** Прочутия Филипп-Тотю войвода (наречен „Хвърковатия Тотю“). Т. 1, 1900, с. 180, 190.

³ **Симидов, Ф.** Цит. съч. Т. 2, 1900, с. 463; **Дойчев, Л.** Левски в светлина. Лични спомени и отзвuci от спомени. Извори за биография. София, 1943, с. 130.

⁴ **Багрилов, Д.** Музиката в Търново в навечерието на Освобождението ни 1875–1876 год. – Янтра, 2/57 (30.05.1936), с. 2.

⁵ Там, с. 3.

⁶ В една от тях по-късно е отпразнувана сватбата на княз Фердинанд – **Йорданов, И.** Лозята край Велико Търново. – Общински вестник „Велико Търново“, 13/24 (1936), с. 192.

⁷ С празнично угощение на Мармарлия и с много наздравици приключва честването на 11 май през 1869 г. като празник на Кирил и Методий според дописка във вестник **Македония**, г. III, бр. 27/31 май 1869, с. 107–108.

⁸ **Йорданов, И.** Цит. съч., с. 193.

⁹ Градина.

¹⁰ **Йорданов, И.** Цит. съч., с. 193.

¹¹ Иван ага, Иван/Иваница Паскалев.

¹² Вж. за него и **Деведжиев, М.** Последните дни на Стефан Караджа. – Векове, 19/5 (1990), с. 14.

¹³ **Янков, Т.** Шпионинът. – В: **Янков, Т.** Съчинения. Т. 6. Из нашенско (скици и очерки). С., 1940, с. 10–11.

¹⁴ Стефан Стамболов.

¹⁵ **Янков, Т.** Шпионинът, с. 38.

¹⁶ **С. Н. Ц.** Книжнина. – Мир, 11973/1 юли 1940, стр. 4; **Янков, Т.** Съчинения. Т. VII. С., 1940, с. 269.

¹⁷ **Кулелиев, Й.** Участието на търновката в борбата за политическо освобождение. – Общински вестник Велико Търново, 19/14 (1942), с. 108.

¹⁸ **Дончев, П.** Една неизвестна героиня. – Наша родина, 10/12 (1968), 17.

¹⁹ **Дончев, П.** Неизвестная героиня. – Огни Болгарии, 16/1 (1969), 17.

²⁰ **Ибришимова, П.** Участие на жените от Великотърновския окръг в Априлското въстание и Освободителната война. – В: Годишник на музеите от Северна България. Т. II. Варна, 1976, с. 113.

²¹ **Михайлова, Л.** Грехът на Малтица. София, 1980.

²² **Михайлова, Л.** Грехът на Малтица, II издание. София, 1983.

²³ Режисьор Тодор Динов <<https://bnt.bg/bg/a/greha-t-na-maltitsa> 24.12.2023>.

²⁴ **Величкова, Н.** За смисъла на човешкия подвиг. Разговор с Лиляна Михайлова. – Библиотека „Работническа“, 4/1981, с. 11.

²⁵ **Драганова, Т.** (1985). Възрожденци XVIII–XIX в. – В: Бележити търновци. Биографичен и библиографски справочник за дейци, родени, живели и работили във Велико Търново през XII–XX в. София, 1985, с. 90.

²⁶ **Георгиев, Л.** Два пъти окачван на бесилото. С., 1992, с. 13.

²⁷ **Радев, И.** История на Велико Търново XVIII–XIX век. Велико Търново, 2000, 543–546; **Радев, И.** Любовните истории и авантюризмът на българина. Велико Търново, 2002, 233–238.

²⁸ **Радев, 2000, с. 543; Радев, 2002, с. 233.**

²⁹ **Радев, 2000, с. 543; Радев, 2002, с. 234**

³⁰ **Радев, 2000, с. 543–544; Радев, 2002, с. 234.**

³¹ **Радев, 2000, с. 544; Радев, 2002, с. 235**

³² **Радев, 2000, с. 543; Радев, 2002, с. 233, 234.**

³³ **Радев, 2000, с. 545; Радев, 2002, с. 236.**

³⁴ **Паничков, Д.** Бележки на дяда Паничкова. – В: Сборник на Калоферска дружба. Т. II. София, 1924, с. 114–115.

³⁵ Допускам, че този свирач българин от Търново е известният впоследствие Никола х. Стоянов и че той е автор на песента.

³⁶ Посочената в повестта на Янков възраст на неговата героиня към 1870 г. дава възможност да пресметнем, че към 1847 г. тя е на около 27 години и е напълно възможно тази песен да е за нея.

³⁷ **Паничков, Д.** Цит. съч., с. 114–115.

³⁸ **Василева, В., М. Добрева, Н. Запрянова, М. Бошнакова, Ц. Нушев, Е. Миладинова, Д. Томова, Л. Терзийска, Д. Малхасян, И. Георгиева.** Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Т. VIII. С., 1995, с. 231.

³⁹ Пак там, с. 232.

⁴⁰ **БИА, ф. 747, а. е. 5, л. 4.**

⁴¹ **БИА, ф. 747, а. е. 5, л. 4гр.**

⁴² Буквите „ж“, „а“, „б“, „ї“, „ы“ са заменени със съответствията им в съвременния правопис; краесловните „ѣ“ и „ѥ“ не се предават. Нечетливите части са означени с многоточие, а тези, чието разчитане не е напълно сигурно, са поставени в квадратни скоби. В текста на документа се забелязва само една точка, която слага край на изречение. В оригинала не се виждат знаци за пренасяне на срички – те, както и запетаите, са поставени тук, за да се улесни четенето.

⁴³ В оригинала показаните по този начин части от текста са написани над основния ред, без да разделят думите в него.

⁴⁴ Задраскано в оригинала.

⁴⁵ **БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 2.**

⁴⁶ **БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 7.**

⁴⁷ БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 15.

⁴⁸ БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 24.

⁴⁹ БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 10.

⁵⁰ БИА, ф. 747, а. е. 1, л. 56.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

БИА, ф. 747, а. е. 1; а. е. 5. [BIA, f. 747, a. e. 1; a. e. 5.]

Багрилов, Д. Музиката в Търново в навечерието на Освобождението ни 1875–1876 год. – Янтра, 2/57 (30.05.1936), 2–3. [Bagrilov, D. Muzikata v Tarnovo v navecherieto na Osvobozhdenieto ni 1875–1876 god. – Yantra, 2/57 (30.05.1936), 2–3.]

Василева, В., М. Добрева, Н. Запрянова, М. Бошнакова, Ц. Нушев, Е. Миладинова, Д. Томова, Л. Терзийска, Д. Малхасян, И. Георгиева. Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Т. VIII. София, 1995. [Vasileva, V., M. Dobрева, N. Zapryanova, M. Boshnakova, Ts. Nushev, E. Miladinova, D. Tomova, L. Terziyska, D. Malhasyan, I. Georgieva. Obzor na arhivnite fondove, kolektsii i edinichni postaplenia, sahranyavani v Balgarski istoricheski arhiv. T. VIII. Sofia, 1995.]

Величкова, Н. За смисъла на човешкия подвиг. Разговор с Лиляна Михайлова. – Библиотека „Работническа“, 4/1981, 8–13. [Velichkova, N. Za smisala na choveshkia podvig. Razgovor s Lilyana Mihaylova. – Biblioteka “Rabotnichka”, 4/1981, 8–13.]

Георгиев, Л. Два пъти окачван на бесилото. София, 1992. [Georgiev, L. Dva pati okachvan na besiloto. Sofia, 1992.]

Деведжиев, М. Последните дни на Стефан Караджа. – Векове, 19/5 (1990), 13–15. [Devedzhiev, M. Poslednite dni na Stefan Karadzha. – Vekove, 19/5 (1990), 13–15.]

Дойчев, Л. Левски в светлина. Лични спомени и отзвuci от спомени. Извори за биография. София, 1943. [Doychev, L. Levski v svetlina. Lichni spomeni i otzvutsi ot spomeni. Izvori za biografia. Sofia, 1943.]

Дончев, П. Една неизвестна героиня. – Наша родина, 10/12 (1968), 17. [Donchev, P. Edna neizvestna heroinya. – Nasha rodina, 10/12 (1968), 17.]

Дончев, П. Неизвестная героиня. – Огни Болгарии, 16/1 (1969), 17. [Donchev, P. Neizvestnaya heroinya. – Ogni Bolgarii, 16/1 (1969), 17.]

Драганова, Т. (1985). Възрожденци XVIII–XIX в. – В: Бележити търновци. Биографичен и библиографски справочник за дейци, родени, живели и работили във Велико Търново през XII–XX в. София, 1985, 39–206. [Draganova, T. (1985). Vazrozhdentsi XVIII–XIX v. – V: Belezhitarnovtsi. Biografichen i bibliografski spravochnik za deytsi, rodeni, zhiveli i rabotili vav Veliko Tarnovo prez XII–XX v. Sofia, 1985, 39–206.)]

Ибришимова, П. Участие на жените от Великотърновския окръг в Априлското въстание и Освободителната война. – В: Годишник на музеите от Северна България. Т. II. Варна, 1976, 112–119. [Ibrishimova, P. Uchastie na zhenite ot Velikotarnovskia okrag v Aprilskoto vastanie i Osvoboditelnata voyna. – V: Godishnik na muzeite ot Severna Bulgaria. T. II. Varna, 1976, 112–119.]

Йорданов, И. Лозята край Велико Търново. – Общински вестник „Велико Търново“, 13/24 (1936), 191–195. [Yordanov, I. Lozyata kray Veliko Tarnovo. – Obshtinski vestnik “Veliko Tarnovo”, 13/24 (1936), 191–195.]

Каравелов, Л. Маминото дете. – Знание 11/15.06.1875, 161–165. [Karavelov, L. Maminoto detentse. – Znanie 11/15.06.1875, 161–165.]

Кулелиев, Й. Участието на търновката в борбата за политическо освобождение. – Общински вестник Велико Търново, 19/14 (1942), 107–108. [Kuleliev, Y. Uchastieto na tarnovkata v borbata za politicheskoto osvobozhdenie. – Obshtinski vestnik Veliko Tarnovo, 19/14 (1942), 107–108.]

Михайлова, Л. Грехът на Малтица. Софша, 1980; II изд. София, 1983. [Mihaylova, L. Grehat na Maltitsa. Sofia, 1980; II izd. Sofia, 1983.]

Паничков, Д. Бележки на дядя Паничкова. – В: Сборник на Калоферска дружба. Т. II. София, 1924, 84–106. [Panichkov, D. Belezhki na dyada Panichkova. – V: Sbornik na Kaloferska družba. T. II. Sofia, 1924, 84–106.]

Радев, И. История на Велико Търново XVIII–XIX век. Велико Търново, 2000. [Radev, I. Istoria na Veliko Tarnovo XVIII–XIX vek. Veliko Tarnovo, 2000.]

Радев, И. Любовните истории и авантюризмът на българина. Велико Търново, 2002. [Radev, I. Lyubovnite istorii i avantyurizmat na balgarina. Veliko Tarnovo, 2002.]

Симидов, Ф. Прочутия Филипп-Тотю войвода (наречен „Хвърковатия Тотю“). Т. 1, 2. Русе, 1900. [Simidov, F. Prochutia Filipp-Totyuy voyvoda (narechen “Hvarkovatia Totyu”). T. 1, 2. Ruse, 1900.]

С. Н. Ц. Книжнина. – Мир, 11973/01.07.1940, 4. [S. N. Ts. Knizhnina. – Mir, 11973/01.07.1940, 4.]

Янков, Т. Съчинения. Т. VII. С., 1940. [Yankov, T. Sachinenia. T. VII. S., 1940.]

Янков, Т. Шпионинът. – В: Янков, Т. Съчинения. Т. 6. Из нашенско (скици и очерки). София, 1940, 1–61. [Yankov, T. Shpioninat. – V: Yankov, T. Sachinenia. T. 6. Iz nashensko (skitsi i ocherki). Sofia, 1940, 1–61.]

Македония, 3/27 (3.05.1869), 107–108. [Makedonia, 3/27 (3.05.1869), 107–108.]

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ / INTERNET SOURCES

<<https://bnt.bg/bg/a/greha-t-na-maltitsa> 24.12.2023>

СЪКРАЩЕНИЯ / ABBREVIATIONS

БНТ – Българска национална телевизия

БИА – Български исторически архив

НБКМ – Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“